ÇOCUK ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE FORMUNUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

The Reliability and Validity of Turkish Form of the Child Parent Relationship Scale

Ege AKGÜN* **Binnur YEŞİLYAPRAK****

ÖZ

Problem: Anne baba çocuk ilişkisinin niteliğinin belirlenmesi, etkileşimin geliştirilmesinde önem taşımaktadır. Anne baba çocuk ilişkisini anlamaya yönelik bugüne kadar yapılan çalışmalar, çoğunlukla süt çocukluğu ve özellikle yenidoğan dönemine yoğunlaşmıştır. Çocukluğun ileri dönemlerine ait çalışma sayısı yetersizdir. Çocuk ve anne babanın etkileşiminin niteliğini belirleyen ölçeklere bakıldığında ülkemizde bu ölçeklerin genellikle ebeveynlerin tutumlarını belirlemeye yönelik ölçekler olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Karşılıklı ilişkiye yönelik davranışların tanımlandığı bir ölçek ihtiyacı ile Çocuk Anababa İlişki Ölçeği'nin (Child Parent Relationship Scale, Pianta, 1992) uyarlama çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmanın amacı anababa çocuk ilişkisini belirleyen bir ölçeğin Türkçeye uyarlanmasıdır.

Yöntem: Çocuk Anababa İlişki Ölçeği'nin uyarlama çalışması kapsamında araştırmaya 4-6 yaş grubunda çocuğu olan 234 anne katılmıştır. Verilerin analizinde faktör analizi, Cronbach alfa ve basit doğrusal korelasyon teknikleri kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda faktör yükleri değerinin. 30; istatistiksel sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .01 olarak ölçüt alınmıştır.

Bulgular: Ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu 2 faktörlüdür. Birinci faktörde yer alan maddelerin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler ikinci faktörde. 42 - . 72 arasındadır. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı Çatışma alt boyutu için. 98 ($p<.01$); olumlu ilişki boyutu alt boyutu için .96 ($p<.01$); toplam puan için . 96 ($p<.01$); bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu boyut alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise aynı sırayla .84, .73 ve.72'dir. Bulunan değerler ölçeğin güvenirliği için yeterli sayılacak düzeydedir.

Tartışma ve Sonuçlar: Anne baba çocuk ilişkisini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir aracın alana katkı sağladığı ve bu alanda başka ölçekler geliştirilmesi çalışmalarını destekleyebileceği düşünülmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre aracın yapı geçerliğine daha güçlü kanıtlar oluşturabilecek Doğrulayıcı faktör analizinin yapılması ve ölçeğin ileride yapılacak çalışmalarda anne ve baba gruplarının yer aldığı örneklemlerde de geçerlik güvenirliğinin test edilmesi önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: anne baba, çocuk, ilişki, okul öncesi.

ABSTRACT

Problem: Identifying the quality of mother-child relationship is important for the development of interaction. The studies carried out so far on mother-child relationship have focused mostly on infancy and particularly on the newborn. The number of studies related with further ages of childhood is limited. Given the available scales that identify the quality of parent-child interaction, it is observed that the scales in our country mainly aim to identify the attitudes of parents.

Research Aim: It was decided to adapt the Child-Parent Relationship Scale (Pianta, 1992) in order to meet the need for a scale identifying the behaviors related with mutual relationship. The purpose of this study is to adapt into Turkish the scale that identifies mother-child relationship.

Method: 234 mothers who have children in the age group of 4 to 6 took part in the adaptation process of the Child-Parent Relationship Scale. Factor analysis, Cronbach alpha and simple linear correlation were the techniques used for the analysis of data. As a result of the analysis, the value of

* Bu çalışma "Anne Çocuk İlişkisini Oyunla Geliştirme Eğitiminin Anne Çocuk Etkileşim Düzeyine Etkisi" adlı Doktora tez çalışmasının bir bölümünden özetlenerek hazırlanmıştır.

* Araş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

factor loads was found to be .30 and the significance level for the interpretation of the statistical results was .01.

Results: The Turkish version of the scale has two factors. The load values of items in the first factor range between .38 and. 72. The values are between .42 and .72 in the second factor. The test-retest reliability coefficient of the scale is .98 (p<.01) for the dimension of conflict, .96 (p<.01) for the dimension of positive relationship and .85 for the total score. The internal consistency coefficients (cronbach alpha) of the scale are .85 for the dimension of conflict, .73 for the dimension of positive relationship and .73 for the total score. The Spearman Brown split half coefficients are .84, .73 and .72, respectively. The values found are at a sufficient level to prove the reliability of the scale.

Discussion and Conclusions: It is believed that a scale that is reliable and valid enough to measure mother-child relationship will contribute to the field and pave the way for developing other scales in this field. According to the results of this study, it is suggested to conduct confirmatory factor analysis to provide further evidence for construct validity of the scale, and to test validity and reliability in samples of mother and father groups in further studies.

Key Words: parent, child, relationship, preschool.

1. GİRİŞ

Çocuk gelişiminde, bebeklik ya da erken çocukluk döneminde, anne baba ve çocuk arasındaki etkileşimin önemi uzun zamandır bilinmektedir. Doğumlarında tam olarak olgunlaşmamış olmaları nedeniyle yalnızca bir yetişkin onlara bakmaya ve korumaya istekli olursa yaşayabilecekleri gerçeğinin bir sonucu olarak bebeğin hayatta kalmasını destekleyen ya da sağlayan türden bir ilişkinin yaratılmasında anne ve bebek işbirliği yapar (Dönmez, 2000). Yaşamın başlarında kurulan bu ilişkiler, hem bebeğin yaşamasını ve sağlıklı gelişmesini hem de dolaylı yoldan türün ve genlerin kuşaklarca sürmesini sağlar (Hortaçsu, 2002). Bu karşılıklı etkileşimli süreçte bebekler yetişkinlere karşı güven duygusu geliştirirken yetişkinler de anne baba olarak kendilerine güven ve bebeklerine karşı iyi duygular geliştirirler (Onur, 2001) .

Anne baba çocuk etkileşiminin önemi farklı kuramlarda yer bulmuştur. Freud ailede ikili etkileşimin gelişim ve yaşam evrelerinde bilinç gelişimi ile ilişkili olduğunu ve psikoseksuel gelişim evrelerinde anne baba çocuk etkileşiminin çocuğun kişilik gelişiminde etkili olduğunu ifade eder (Geçtan,2008). Ayrıca Freud anneyi tüm yaşam için değiştirilemez olarak kurulan ilk, eşsiz ve en güçlü sevgi objesi ve daha sonraki ilişkiler için de ilk örnek olarak tanımlamıştır (Ainswort, 1989). Erikson'a göre anne bebek ilişkisi bebeğin güven ya da güvensizlik duymasını büyük ölçüde belirler. Bebek ve küçük çocuklarla onların yaşamındaki anlamlı yetişkinler ile arasındaki etkileşimin kalitesi, bu önemli yıllarda aldıkları bakım, güven ve özerklik duyguları onların duygusal açıdan sağlıklı bireyler olarak gelişmeleri için yaşamsal öğelerdir (Gander ve Gardiner, 2001). Adler yaşamın ilk beş yılının ve bu süredeki aile içi ilişkilerin, bireyin kişilik özelliklerinin belirlenmesinde büyük önem taşıdığına inanmıştır. Anne baba sevgisi Adler'e göre çocuğun sosyalleşmesinde başlıca rolü oynar. İnsanın sosyal-biyolojik mirası annenin bakımına emanet edilmiştir (Adler, 2005).

Aile sistemi ve bağlanma teorileri anneliğin ön koşulu olarak bağlılığı (bonding) ve buna ilişkin çocuk davranışlarını "anne-çocuk ikili ilişkisi" olarak ele alır (Rothbaum, Rosen, Ujiie ve Uchida, 2002). Aile sistemi teorisine göre anne-çocuk ilişkisi; tek taraflı olmayıp, ikili bir ilişkidir; anne, çocuğun beslenme ve bakım ihtiyaçlarını bir beklentisi olmadan karşılar. Buradaki almadan vermek şeklindeki yetişkin davranışı, annenin çocuğuna olan bağlılığının sonucudur (Cassidy,1994). Bowlby (1979) anne çocuk arasındaki duygusal bağı temel alarak oluşturduğu bağlanma kuramında bağlanmanın yaşam boyu devam bir süreç olduğunu ve erken yaşlarda oluşan zihinsel modellerin çok fazla değişikliğe uğramadan yetişkinlikte de işlev gördüğünü ileri sürmektedir. Bu kuramsal

çerçeveden bakıldığında bağlanma, çocuğun anne figürü ile geliştirdiği güçlü ve dayanıklı duygusal bağ ve aynı zamanda bakıcıda, çocuğunu tehlikelerden koruyan bir biyolojik fonksiyon olarak kavramsallaştırılmıştır (Ainsworth, 1989). Zeanah, Benoit ve Barton (1992) bağlanma ilişkisinin niteliğinin anne ile bebek arasındaki ilişki tarzı ile şekillendiğini belirtmişlerdir. Bağlanma şeması çocuğun dünyayı anlamasını etkilemekte ve gelecek ilişkilerini belirlemektedir. Ayrıca kendisi ve diğerleri hakkındaki inançlar temelinde bireyin yakın ilişkilerini sürdürmesinde etkili olmaktadır. Bakıcıları için güvenilir, ulaşılır ve sevilebilir olarak şema oluşturan çocuk kendisi için de güvenilir, sevilmeye ve ilgilenilmeye değer bir varlık olduğu yolunda bir zihinsel model geliştirmektedir. (Diehl, Elnick ve Bourbeau, 1998).

Bowlby'e göre bebekler rahatlatılma, korunma ve yatıştırılma ihtiyaçlarına duyarlılık gösteren, özerk davranış ve araştırmada bulunmalarına izin veren ve bunu destekleyen bir bakıcı beklentisi ile dünyaya gelirler. Bu beklentileri karşılayan ana babalar duyarlı ana-baba olarak tanımlanmaktadır. Güvenli bağlanan bebeklerin anneleri yabancı ortamda çocuklarına karşı daha ilgili, rahatlatıcı, çocuğun çevreyi keşfi için özgür bırakan, aynı zamanda çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarlı bir davranış örüntüsü sergilemektedirler (Aspelmeier ve Kerns 2003; Pietromonaco ve Barrett, 2000).

Anneler çocuklarının gelişimsel dönemlerine göre değişen ihtiyaçlarına duyarlı davranabilirler, bakımını düzenleyebilirler ve çocuğun davranışlarına uyum sağlayabilirler (Slade et al., 1999). Maccoy ve Martin (1983) anne baba davranışlarının anne baba çocuk arasındaki *karşılıklı belirleyicilik* ilkesine göre oluştuğunu belirtirler. Anne babanın davranışı çocuğun davranışını etkiler, bu da sonuçta ebeveynin yeni davranışlarının nedeni olur. Bu etkileşimde bireysel farklar gözlenebilir. Bazı anneler çocukları ile sık sık; bazıları çok az konuşurlar, bazı anneler çocuklarını önemli ölçüde bağımsız bırakırlar, bazıları aşırı koruyucu olurlar, bazılarının bebekleri ile beden teması diğerlerinden çok daha fazladır. Bazı anneler için bakım çocuk merkezli olmaya yönelir, bazıları için ise bakım kendi rahatlarına uygun hale getirilir. Eğer bir anne bebeğine uyum sağlamayı reddeder ve bebeğinin ona uymasını isterse çatışma çıkabilir. Karşılıklı uyum daha sağlıklıdır. Annenin çocuğuna duyarlılık göstermesi ve çocukla anne arasında karşılıklı etkileşim bulunması anne çocuk ilişkisi için çok önemlidir (Hortaçsu 1997; Onur, 2001). Bu etkileşimin niteliğinin belirlenmesi, geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

Anne-çocuk ilişkisini anlamaya yönelik bugüne kadar yapılan çalışmalar, çoğunlukla süt çocukluğu ve özellikle yenidoğan dönemine yoğunlaşmıştır. Çocukluğun ileri dönemlerine ait çalışma sayısı yetersizdir (Kerns, Tomich, Aspelmeier ve Contreras, 2000). Ülkemizde de anne-baba tutumlarına yönelik çeşitli araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, doğrudan anne baba davranışları ve çocukla ilişkisi konusunda yapılmış olan çalışmalar oldukça sınırlıdır (Kırcaali-İftar, 2005). Anne baba çocuk ilişkisini belirlemekte gözlem (Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2000) ve ölçek (Erkan ve Toran, 2004; Önder ve Gülay, 2007) gibi yöntemlerin kullanıldığı sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Gözlem, bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zaman yayılmış bir resim elde edilmesi açısından çok önemli bir yöntemdir ancak sayısallaşma güçlüğü, örneklem küçüklüğü ve ekonomik olmaması gibi sınırlılıkları bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Nicel ve nitel verilerin eş zamanlı olarak toplanması, bulguların birbirlerinin destekleyip desteklemediğine bakılmasını ve böylece araştırma yönteminde zenginleşmeyi sağlayan bir uygulamadır. Literatürde zenginleştirilmiş desen (tringulation) olarak adlandırılan bu uygulama ideal görülen bir yöntemdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu nedenle geçerli

ve güvenilir ölçeklerin geliştirilmesi ve nitel yöntemlerle birlikte kullanılması önem taşımaktadır. Çocuk ve anne babanın etkileşimin niteliğini belirleyen ölçeklere bakıldığında ise ülkemizde bu ölçeklerin genellikle ebeveynlerin tutumlarını belirlemeye yönelik ölçekler olduğu görülmektedir (Öner, 2006). Karşılıklı ilişkiye yönelik davranışların tanımlandığı bir ölçek anne baba çocuk ilişkisinin belirlenmesi ve bu ilişkinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilebilmesi ihtiyacı ile Çocuk Anababa İlişki Ölçeği'nin (Child Parent Relationship Scale, Pianta, 1992) uyarlama çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmanın amacı anne baba çocuk ilişkisini belirleyen bir ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmasıdır.

1. YÖNTEM

1.1. Çalışma Grubu

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması kapsamında; Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullarda öğrenim gören 4-6 yaş grubu çocuğu olan 234 anneye ölçek uygulanmıştır.

Uygulama için; n (denek sayısı)/ k (ölçekteki madde sayısı) > 2 koşulunu sağladığı için 234 anne (234/30=7,8) yeterli bulunmuştur (Büyüköztürk, 2006).

Okullar belirlendikten ve gerekli izinler alındıktan sonra Okullara gidilerek yapılacak uygulamanın amacı hakkında idareci ve sınıf öğretmenlerine bilgi verilmiştir. Öğretmenlerin yardımı ile ölçek annelere dağıtılmış, anneler tarafından doldurulduktan sonra ölçekler araştırmacıya ulaştırılmıştır.

1.2. Veri toplama Aracı

Çocuk Anababa İlişki Ölçeği (ÇAİÖ)(Child Parent Relationship Scale, CPRS Pianta, 1992): Ölçek Robert C. Pianta tarafından 1992 yılında anne baba çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri hazırlanırken anne çocuk etkileşimi literatüründen, bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Waters & Dean, 1985) ölçeğinden yararlanılmıştır.

Ölçeğin orjinali üç alt boyuttan oluşmaktadır. Çatışma alt boyutu 14 madde, Bağlanma alt boyutu 6 madde ve olumlu ilişki boyutu alt boyutu 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmuştur. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil, (5) Kesinlikle çok uygun arasında yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. (1)Kesinlikle uygun değil 5 puan , (5) kesinlikle çok uygun 1 puandır.

Ölçeğin normları 4,5-5,5 yaşlarında çocukları olan 714 anne babadan elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach α katsayıları sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma .50 dir. National Institute of Child Health and Human Development (Ulusal Çocuk Sağlığı Ve İnsan Gelişimi Entstitüsü) kapsamında yapılan çalışmada CPRS ölçeği kullanılmış, 10 farklı eyaletten veriler elde edilmiş, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 1364 çocuğun annesine ölçek uygulanmış, 1 yıl sonra ölçeğin tekrar uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli olduğuna karar verilmiştir (Pianta,1992).

1.3. Verilerin analizi

Veri toplama işlemi 2006-2007 öğretim yılı bahar ve 2007-2008 öğretim yılı güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Analizlerde faktör analizi, Cronbach alfa ve basit doğrusal korelasyon teknikleri kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda faktör yükleri değerinin. 30; istatistiksel sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .01 olarak ölçüt alınmıştır.

2. BULGULAR

2.1. Türkçe Uyarlama çalışmaları:

İlk olarak Ölçek iyi derecede İngilizce bilen rehberlik ve psikolojik danışma ve çocuk gelişimi alanlarından dört uzman tarafından ayrı ayrı Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan düzeltmelerden sonra ölçek maddeleri bir dilbilim uzmanı tarafından Türkçeden İngilizceye ters çeviri yapılmıştır. Anlamda bir farklılık olmadığı görüldükten sonra İngilizce bilgisi yeterli iki alan uzmanı tarafından ölçeğin İngilizce ve Türkçe formu karşılaştırılarak düzeltmeler yapılmıştır.

2.2 Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları:

3.2.1. Kapsam geçerliği:

Çeviri işlemlerinden sonra ölçeğin Türkçe formunun kapsam geçerliği için alanda çalışan on uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlar her bir maddenin anne baba çocuk ilişkisini ölçmede yeterli olup olmadığını 5'li Likert tipi ölçek düzeyinde değerlendirmişlerdir. (1) Hiç yeterli değil anlamına gelirken (5) çok yeterli anlamındadır. Uzmanların her bir madde için verdikleri puanların ortalaması alınmış ve elde edilen sonuçlara göre tüm maddelerin ortalamasının 3 ve üstü olduğu görülmüş ve ölçekte yer alan tüm maddelerin ülkemizde anne baba çocuk ilişkisini ölçmede yeterli olduğuna karar verilmiştir. Ölçek maddeleri üzerinde uzmanların görüşleri yönünde düzeltmeler yapılarak, ölçeğin pilot uygulaması 5-6 yaş grubu çocuğu olan 20 anne ile yapılmıştır. Annelerden ölçeği doldururken anlamadıkları, uygun bulmadıkları maddeleri belirtmeleri istenmiştir. Bir maddede ifade yanlışlığından kaynaklanan bir düzeltme yapılmıştır.

3.2.2.Yapı geçerliği:

Uygulamanın sonunda, 234 annenin verdiği yanıtlara göre elde edilen veriler üzerinde ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacı ile faktör analizi yapılmıştır.

Ölçeğin *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) değeri .79 olarak kabul edilebilir sınır olan .60'ın üzerinde, oldukça yüksek bir değer bulunmuştur. KMO testi örneklem büyüklüğünün uygunluğuyla ilgili bir rakamdır. KMO katsayısı 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olmasında ise mükemmel bir uyum olduğu anlamına gelmektedir Bu sonucun alan yazın ve uzman görüşlerine göre yeterli olduğu söylenebilir. (Büyüköztürk, 2006). Bu değer elde edilen veriler için faktör analizinin uygun ve iyi biçimde kullanılabileceğini göstermektedir.

Barlett Sphericity testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılabilecek istatistiksel bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen *chi-square* test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir. Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda *Barlett Sphericity* testi sonucu 1699.85 ($p<.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç değişkenler arası ilişki miktarının yeterli olduğunu ve faktör analizi yapılabileceğini ortaya koymaktadır (Aiken, 1996).

Temel bileşenler analizi kullanılarak yapılan ilk faktör analizinde 30 maddenin, özdeğerleri 1.00'in üzerinde olan 9 faktöre dağıldığı ve bu faktörlerin birlikte varyansın %63 ünü açıkladıkları görülmüştür. Scree plot grafiği incelendiğinde asıl belirgin düşüşün 2. faktörden sonra olduğu dikkate alınarak Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak analizler tekrarlanmış faktör yüklerinin en az .30 ve tek faktör altında yer alması ve maddelerin bulundukları faktördeki yük değeri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın en az .10 üzerinde olması (Büyüköztürk, 2006) ölçütleri esas alınarak 7 madde işlem dışı bırakılmıştır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanan versiyonu 2 faktörlüdür. Önemli olarak belirlenen faktörlerden birincisi ölçeğe ilişkin toplam varyansın %22'sini; ikincisi %14'ünü açıklamaktadır. İki faktörün açıkladıkları toplam varyans %36dır.

Faktörlerin isimleri ölçeğin orijinali de dikkate alındığında 1. Faktör Çatışma ve 2. Faktör Olumlu İlişki Boyutu olarak ifade edilebilir.

Döndürme sonrasında, ölçeğin birinci faktörünün 14 maddeden (2, 7, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 28); ikinci faktörünün 10 maddeden (1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 20, 26, 29, 30) oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan maddelerin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler ikinci faktörde yer alan 10 madde için .42 - . 72 arasındadır. Tablo 1 de ölçekte yer alan maddelerin ilişkili oldukları faktörler ve faktör yükleri verilmiştir.

Tablo 1. Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeğinin faktör analizi sonuçları

	Döndürme sonrası yük değeri	
Madde No	Faktör 1 Çatışma	Faktör 2 Olumlu İlişki
MADDE14	.722	
MADDE27	.711	
MADDE19	.679	
MADDE24	.671	
MADDE25	.662	
MADDE28	.621	
MADDE12	.616	
MADDE2	.579	
MADDE23	.578	
MADDE17	.572	
MADDE21	.500	
MADDE15	.470	
MADDE7	.381	
MADDE18	.381	
MADDE29		.722
MADDE13		.637
MADDE10		.631
MADDE3		.594
MADDE30		.586
MADDE16		.530
MADDE1		.483
MADDE5		.423
MADDE20		.410
MADDE8		.357

Açıklanan Varyans: Toplam %36 Faktör 1: %22 Faktör 2: %14

Tablo 1 de görüldüğü gibi araştırmanın bulguları ÇAİÖ nin faktör yapısının güçlü olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar ölçeğin yapı geçerliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

3.2.3.Güvenirlik Çalışmaları:

Ölçeğin güvenirlik çalışması kapsamında 234 anneden elde edilen verilerden test tekrar test güvenirlik katsayısı, cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarı test güvenirliği hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik çalışması için 30 anne hedeflenmiş ilk uygulamadan sonra isimleri tespit edilmiş, 3 hafta sonra ikinci uygulama yapılmış ancak 28 anneden ikinci uygulama sonuçları alınabilmiş, diğer 2 anneye ulaşılamamıştır. İlk uygulamadan sonraki 3 haftalık süre iki uygulama arasında yeterli bulunmuştur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). İki uygulamadan elde edilen puanlar için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Ölçekten elde edilen güvenirlik katsayıları Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin test-tekrar test ve iç tutarlık güvenirlik katsayıları

Alt boyutlar	Test-tekrar Test	İç Tutarlık (Cronbach α)	İki yarı test güvenirliği
Çatışma	.98	.85	.84
Olumlu İlişki	.96	.73	.73
Toplam	.96	.73	.72

Tablo2 ye göre test tekrar test güvenirlik katsayısı Çatışma alt boyutu için .98 ($p<.01$); olumlu ilişki boyutu alt boyutu için .96 ($p<.01$); toplam puan için . 96 ($p<.01$); bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenirliği için oldukça yeterlidir (Büyüköztürk, 2006) .

Yirmi dört maddelik ölçeğin güvenirliği ile ilgili olarak alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu boyut alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise aynı sırayla.84, .73 ve.72'dir. Genellikle alfa katsayısı "0.60-0.80" arası oldukça güvenilir ve 0.80-1.00 arası yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilir. Bulunan değerler ölçeğin güvenirliği için yeterli sayılacak düzeydedir. (Tavşancıl 2006).

Ölçeğin Türkçe formu 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil ile (5) Kesinlikle çok uygun arasında yanıtlanır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumlu ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. (1)Kesinlikle uygun değil 5 puan, (5) kesinlikle çok uygun 1 puandır. Ölçekten yüksek puan alma olumsuz ilişkiyi, düşük puan alma olumlu ilişkiyi göstermektedir. Toplam puan en yüksek 120 ve en düşük 24 arasındadır.

3. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin ülkemiz için kullanılabilirliği anneler üzerinde test edilmiştir. Bu amaçla geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Analiz sonuçları, ÇAİÖ'nin orijinal çalışmasından farklı olarak maddeler üç alt boyutta değil iki alt boyutta toplanmıştır. İki alt boyutlu olarak ölçeğin ülkemizde kullanılabilirliğine ilişkin psikometrik destek sağlanmıştır. Sonuçlar ölçeğin oldukça yüksek sayılabilecek bir test tekrar test güvenirliğine ve kabul edilebilir düzeyde bir iç tutarlılığa sahip olduğu bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı ile ilgili analiz sonuçları ölçeğin orijinal iç tutarlılık sonuçlarına paralel sonuçlar vermiştir (Pianta, 1992). Bağlanma alt boyutunun Türkçe formunda yer almaması bu boyutun ölçeğin orijinalinde düşük iç tutarlılığa sahip olması ile açıklanabilir. Bu durum ölçek geliştirme çalışmalarının en az ölçek uyarlama çalışmaları kadar önemsenmesi gerektiğini de düşündürmektedir.

Analizler sonucunda ölçekten çıkarılan maddelere bakıldığında Türkçe formunda yer almayan bağlanma boyutu ile ilgili maddeler ve "Çocuğum benim ona şefkatimi fiziksel olarak göstermemden ya da dokunmamdan rahatsız olur" gibi kültürel farklılıklara dayanabilecek maddeler olduğu görülmüştür. Bu maddelerin Türkçeye uyarlanmış halinde yer alamaması annelerin kültüre özgü olarak bu davranışları farklı yorumlamasından ileri gelebilir. Bu yorumlama biçimi kültürel farklılıklarla ilişkili olabilir. Ölçek uyarlama çalışmalarında kültürel farklılıkların göz önüne alınması önem taşımaktadır (Murray, 2004).

Anne baba çocuk ilişkisini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir aracın alana katkı sağladığı ve bu alanda başka ölçekler geliştirilmesi çalışmalarını destekleyebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, ölçeğin psikometrik özelliklerinin gerekli ölçütleri karşılaması nedeni ile uyarlanan Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin

farklı araştırmalarda kullanılabilecek ve bu aracın kullanıldığı araştırmalar yoluyla anne çocuk ilişkisi çeşitli değişkenler açısından incelenip kuramsal literatüre de katkılar sağlanabilecektir.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirleyebilmek amacı ile bu çalışmada açımlayıcı faktör analizi (temel bileşenler) yapılmıştır. Benzer örneklemli başka bir çalışmada aracın yapı geçerliğine daha güçlü kanıtlar oluşturabilecek Doğrulayıcı faktör analizinin yapılması önerilebilir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması sadece 4-6 yaş grubu çocuğu olan anneler ile yapılmıştır. Bu araştırmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle ölçeğin ileride yapılacak çalışmalarda farklı yaş gruplarında çocuğu olan anne ve baba gruplarının yer aldığı örneklemlerde de geçerlik güvenirliğinin test edilmesinin alana katkı açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2005), *Çocuk Eğitimi*. Çev: Kamuran Şipal; 3.Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul

Aiken, L. R. (1994). *Psychological testing and assessment*. Boston: Allyn and Bacon.

Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments Beyond Infancy. *American Psychologist,* 44 (4), 709-716.

Aspelmeier, J. E. & Kerns, K. A. (2003). Love and School: Attachment/ Exploration Dynamics in College. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 20 (1), 5-30.

Bakkaloğlu, H. C. ve Sucuoğlu, B. (2000). Normal ve Zihinsel Engelli Bebeklerde Anne-Bebek Etkileşiminin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (4), 47 – 58.

Bowlby, J. (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Tavistock.

Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları Ve Yorum.* 6. Baskı Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cassidy, J. (1994). Emotion Regulation: Influences of Attachment Relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development,* 59:228-49.

Diehl, M.; Elnick, A.B. & Bourbeau, L.S. (1998). Adult Attachment Styles: Their Relations to Family Context and Personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1656- 1669.

Dönmez, A. (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni,* 16, 29-50.

Erkan, S. ve Toran, M. (2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerinin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 27, 91-97.

Gander, M. J. ve Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Yay. Haz.: B. Onur), 4. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi.

Geçtan, E. (2008). *Psikanaliz ve Sonrası*. 13. Baskı. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Hortaçsu, N. (2002). *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Kerns, K.A., Tomich, P.L., Aspelmeier, J.E.& Contreras, J.M. (2000). Attachment-Based Assessments of Parent-Child Relationships In Middle Childhood. *Development Psychology*, 36, 614-626.

Kıcaali-İftar, G. (2005). How Do Turkish Mothers Discipline Children? An Analysis from A Behavioral Perspective. *Child: Care, Health & Development, 31,* 193–201.

Maccoy, E. E. & Martin, J. A. (1983). *Socialization in The Context Of The Family: Parent Child Interaction*. P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Ed.). Handbook of Child Psychology: Socialization, personality and social development (1-101). New York: Wiley.

Murray, A.S. (2004). Cross- Cultural Reliability and Validity of The Revised Conflict Tactics Scales: A Study of University Student Dating Couples in 17 Nations, *Cross-Cultural Research,* 38(4), 407-432.

Onur, B. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Önder, A. ve Gülay, H. (2007). Annelerin Kabul Ret Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi,* 22, 23-30.

Öner, N. (2006). *Türkiye'de kullanılan Psikolojik Testler*. 2. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale***.** University of Virginia. Author. Pietromonaco P. R. & Barrett L. F. (2000). The Internal Working Models Concept: What Do We Really Know About The Self in Relation To Others? *Review of General Psychology*, 4(2), 155-175.

Rothbaum, F., Rosen, K., Ujiie, T., Uchida, N. (2002). Family Systems Theory, Attachment Theory, And Culture. *Family Process*, 41, 328-50.

Slade, A., Belsky, J., Aber, J. L., & Phelps, J. L. (1999). Mothers' Representations Of Their Relationship With Their Toddlers: Links To Adult Attachment And Observed Mothering. *Developmental Psychology, 35*, 611-619.

Waters, E., & Dean, K. E. (1985). Defining And Assessing Individual Differences in Attachment Relationships: Q-Methodology And The Organization Of Behavior in Infancy And Early Childhood. I. Rretherton & E. Waters (Ed.). *Monographs Of The Society For Research in Child Development,* 41-65.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zeanah, C.H.; Benoit, D.& Barton, M. (1992) Representations Of Attachment In Mother And Their One Year Old Infants. *The Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32(2):278-286.

Araş. Gör. Dr. Ege Akgün

1994 yılında Çukurova Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nden mezun oldu. 2001 yılında Fransa Lyon II Lumiere Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bilim Dalı'ndan "Master", 2008 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'ndan "Doktora" derecesini aldı. Halen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Okul öncesi dönemde rehberlik, aile eğitimi, sınıf yönetimi alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans; Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler alanında Doktora derecesi aldı. 1995 yılında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında doçent unvanını aldı. 2002 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda profesörlük kadrosuna atandı. Halen aynı anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt 13 Sayı 24
Aralık 2010
ss.44-53